

ORGANIZACIJSKI OBLICI SUVREMENIH TERORISTIČKIH ORGANIZACIJA

Ivona Pastor Periša *

UDK: 323.28

327.8

Primljeno: 29.XII.2012.

Prihvaćeno: 29.I.2013.

Sažetak

Kategorije „hijerarhija“ i „mreža“ koje imaju ključnu ulogu u literaturi o terorizmu temeljne su kategorije teorije organizacije. U slučaju terorističkih organizacija, dodatak mrežnih elemenata temeljno hijerarhijskoj strukturi smatra se nužnim za održavanje operativne učinkovitosti suočene sa stalnim prijetnjama i represijom. To dovodi do nastanka hibridnih formi što mrežnim i hijerarhijskim elementima omogućuje da pojačaju svoje relativne prednosti i nadoknade zajedničke slabosti. Ovi elementi vidljivi su u svim aspektima pojedine organizacije (proces donošenja odluka, struktura, ideologija, indoktrinacija i vrijednosti organizacije, motivacija, stavovi, uvjerenja i obuka terorista). Usporedno sa strukturnim elementima organizacije mijenja se i karakter sukoba koji sve više ovisi o informacijskim i komunikacijskim mogućnostima, a odlučujući čimbenik rješavanja sukoba postaje znanje, odnosno posjedovanje kvalitetnih informacija. Najveći problem predstavlja nepostojanje općeprihvaćene definicije terorizma te različita, a često i suprotstavljena stajališta najpoznatijih svjetskih stručnjaka, vlada, međunarodnih organizacija i institucija, čelnika država involviranih u terorizam, kao i istaknutijih vođa terorističkih organizacija. Danas, zbog potrebe za međunarodnim priznanjem koje potiče transnacionalne terorističke aktivnosti, s eskalacijom sve destruktivnijeg i spektakularnijeg nasilja, terorizam predstavlja jedan od najvećih globalnih sigurnosnih problema.

Ključne riječi: terorizam, organizacija, mreža, hijerarhija, Al-Kaida

UVOD

Analiza organizacijske teorije nužna je za razumijevanje strukture terorističkih organizacija. No, kako su terorističke organizacije jedna od onih pojava koje spadaju u kategoriju ireducibilne složenosti i dvosmislenosti, gotovo je nemoguće načiniti besprijekornu analizu. Valdis Krebs (2002.: 44) smatra da tome pogoduju tri

* Ivona Pastor Periša (ivona.pastor.perisa@gmail.com) magistra je sociologije, a rad je nastao na temelju diplomskog rada pod istoimenim nazivom koji je Ivona Pastor Periša izradila na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu i uspješno obranila 8. studenog 2012. godine.

osnovna problema. To su: nepotpunost (neizbježnost nestalih čvorova i veza koje istražitelji neće razotkriti), nejasne granice (poteškoće pri odlučivanju koga uvrstiti i koga ne uvrstiti) i dinamika (mreže nisu statične, uvijek se mijenjaju). U najvećem broju slučajeva autori hijerarhijski oblik „starog“ nacionalno omeđenog terorizma organizacije predstavljaju kao suprotnost novom „mrežnom teroru“. Detaljnijom analizom se dolazi do zaključka da i stari i novi terorizam¹ karakterizira osebujan oblik upravljanja te niz dodatnih značajki koje odgovaraju mješavini hijerarhijskih i mrežnih organizacijskih obilježja. Osim toga, organizirani terorizam dijeli i mnoge strukturne značajke s drugim vrstama organizacija (Mayntz, 2004.: 3).

Organizacije imaju središnju ulogu u našim životima, a formalno bismo ih mogli odrediti kao dinamičke entitete uređenih odnosa pojedinaca s određenim zadacima i specijalnostima. Imajući na umu spomenute poteškoće pri analizi te, prije svega, nepostojanje jedinstvene i općeprihvaćene definicije terorizma,² nameće se zaključak da je razumijevanje ovog fenomena, njegovog razvoja, načina funkcioniranja, mogućih transformacija i novih oblika nužan preduvjet za izradu učinkovite

¹ „Novi“ terorizam je po rasprostranjenosti organizacije i djelovanja globalan, a po načinu organiziranja decentraliziran. Ima puno ambicioznije ciljeve, koristi nove strategije, doktrine i taktike i povećano je smrtonosan. Ciljevi mu sežu do namjere destabiliziranja cjelokupnog socijalnog sustava napadnute države i međunarodnih odnosa, a napadi mogu biti bilo koje vrste i obuhvatiti uporabu bilo kojeg zamislivog oružja.

² U povijesti se mnogo puta kroz najviše međunarodne institucije i organizacije pokušavala utvrditi općeprihvaćena definicija terorizma. Suglasnost je bilo teško postići ponajprije stoga što je za neke zemlje terorizam legitimno pravo na obranu zbog čega teroriste smatraju borcima za slobodu. U Konvenciji Lige naroda iz 1937. godine navodi se kako terorizam čine „sva kaznena djela usmjerena protiv neke države i počinjena s namjerom da se stvori stanje straha kod određenih osoba, skupina osoba ili javnosti u cjelini“ (http://www.undcp.org/terrorism_definitions.htm). U stručnoj literaturi postoji više od stotinu različitih definicija terorizma, a ona koju su predložili Alex P. Schmid i Albert J. Jongman smatra se jednom od sveobuhvatnijih (ujedno i preciznijih) definicija. Prema njoj je terorizam metoda izazivanja straha poduzimanjem ponavljajućih nasilnih djela od strane ilegalnih grupa ili organizacija (moguće i pod pokroviteljstvom ili u organizaciji nekih država) zbog kriminalnih, političkih ili ideoloških razloga. Za razliku od klasičnoga ubojstva, ciljevi nasilja nisu ujedno i glavni ciljevi tih organizacija. Neposredne ljudske žrtve nasilja najčešće se biraju nasumično (ciljevi prilike) ili selektivno (ciljevi predstavnici/simboli) iz ciljane populacije te služe kao poslužitelj/generatori poruke. Komunikacijski proces prijetnjom ili nasiljem između žrtve i glavnih ciljeva ima za svrhu manipulaciju glavnoga cilja (u ovom slučaju glavni cilj je i u ulozi publike/promatrača) teroriziranjem, postavljanjem zahtjeva ili privlačenjem pozornosti (Schmid, Jongman et al., 1988.: 28). Objektivni razlozi nedostatka suglasnosti oko definicije terorizma su: raznolikost i mnogostrukost njegovih oblika, vrsta i manifestacija. U suvremenoj se teoriji rabe mnogi pojmovi kao što su: „međunarodni terorizam“ (obuhvaća akte u kojima teroristi radi napada prelaze granice ili napadaju strane ciljeve na domaćem teritoriju), „lokalni terorizam“ ili „jednostavni/čisti terorizam“ – *pureterrorism* (događa se unutar granica jedne države), „novi terorizam“ (odnosi se na karakteristike difuznih mreža i nejasno sponzorstvo), „globalni terorizam“ (po rasprostranjenosti, odnosno efektima i posljedicama zahvaća cjelokupno čovječanstvo), „klasični terorizam“ (podrazumijeva prepoznatljive skupine koje napadaju na klasičan način – bombama, ručnim oružjem, otmicama) i „superterorizam“ (podrazumijeva uporabu oružja za masovno uništenje ili prodor i sabotažu informacijskih i komunikacijskih sustava).

protuterorističke strategije i kao takvo tematski uvijek aktualno i relevantno, kako s političkog i povijesnog tako i sa sociološkog stajališta.

TEMELJNA SHVAĆANJA POJMA ORGANIZACIJE

Organizacija je kolektivitet s relativno ustanovljivom granicom, normativnim poretkom (pravila), razinama autoriteta (hijerarhija), komunikacijskim sustavima i koordinirajućim sustavom članstva (procedure). Taj kolektivitet postoji na relativno kontinuiranim temeljima u nekom okolišu te sudjeluje u aktivnostima koje se obično odnose na niz ciljeva. Iako znanost o organizaciji pripada novijim znanostima koje su nastale kao posljedica diferencijacije i specijalizacije znanosti s jedne, i integracije specijaliziranih znanosti s druge strane, organizacijska teorija i teorija društvenih pokreta su jedno od najvitalnijih područja unutar društvenih znanosti. Kako se termin organizacije upotrebljava u dvostrukom značenju – kao djelatnost i kao njezin rezultat – postoji uska veza između funkcijske i strukturne pojmovne kategorije (Bahtijarević-Šiber et al., 1991.: 8-17). U suvremenim empirijskim istraživanjima organizaciju određuju situacijski faktori i strukturne dimenzije. Od situacijskih faktora najčešće se razmatraju: okolina, veličina i tehnologija. Pri tome se okolina definira kao „količina objekata čija svojstva i odnosi utječu na odlučivanje i/ili na rezultate odlučivanja promatrane organizacijske jedinice“ (navedeno u Frese, 1980.: 228). Veličina organizacije se uglavnom određuje brojem članova, dok se pojmom tehnologije obuhvaćaju primjenjivi tehnološki postupci za pretvorbu dobara i za to potrebna tehnička opremljenost. Od strukturnih dimenzija koje prevladavaju (diferencijacija, hijerarhija, komuniciranje, koordiniranje, motivacijski mehanizmi, personalizacija, programiranje), kompleksnost, formalizacija i centralizacija su ključne (Bahtijarević-Šiber et al., 1991.: 9). Organizacijska teorija kompleksnost tumači kao objektivno obilježje bilo strukture bilo ponašanja unutar organizacije (Fioretti i Visser, 2004.: 11). Formalizacija je stupanj do kojeg se izriču pravila i procedure u organizaciji dok o centralizaciji ovisi gdje se odluke u nekoj organizaciji donose. Kompleksnost, formalizacija i centralizacija mogu varirati unutar jedne organizacije. Organizacijska struktura podrazumijeva i podjelu rada, pridavanje ljudima različitih zadataka ili poslova unutar organizacije, sadrži rangove, hijerarhiju ili pozicije koje ljudi zauzimaju te ima posebna pravila koja specificiraju kako se korisnici na pozicijama moraju ponašati. Unutar strukture organizacije, koja je vrlo podložna promjenama, postoji i strukturalna razlika između radnih jedinica, odsjeka ili razina hijerarhija. Analizama strukturnih obrazaca modernog terorizma, posebice onog transnacionalnog oblika, dominira teorija mrežne organizacije i teorija društvene mreže koje istražuju sve vrste međusobne povezanosti između socijalnih aktera i društvene strukture koje iz njih proizlaze. Ako terorističke organizacije pokušamo usporediti s drugim organizacijama, primjerice korporacijama, uočit ćemo da su vrlo slične drugim organizacijama iz razloga što:

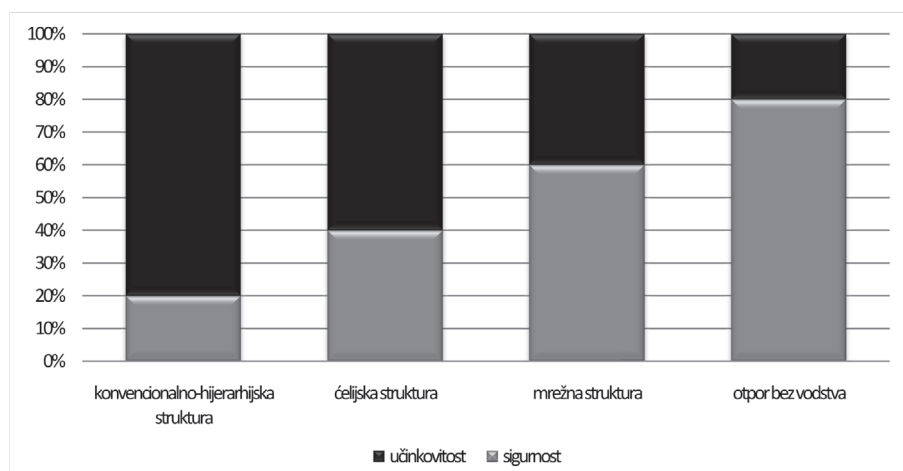
- imaju definiranu strukturu i procese za donošenje kolektivnih odluka,
- razvijaju funkcionalno diferencirane uloge,

- posjeduju priznate lidere na položajima formalnih autoriteta,
- imaju kolektivne ciljeve koje ostvaruju kao cjelina uz kolektivnu odgovornost (Crenshaw, 1985.: 466).

Hijerarhijska i mrežna svojstva, kao i njihov suživot unutar jedne organizacije, mogu se, osim u mnogim gospodarskim organizacijama, naći i u terorističkim organizacijama. One su, jednako kao i velike tvrtke, sposobne konstruirati mrežu u kojoj igraju ulogu središnjeg čvora (*hub*)³ (Mayntz, 2004.: 16) te sasvim sigurno održavati društveni kontinuum: nastati, djelovati i nestati.

USPOREDBA TRADICIONALNIH HIJERARHIJSKIH I SUVREMENIH MREŽNIH TERORISTIČKIH ORGANIZACIJA

Hijerarhija, mreža i organizacija su ključne kategorije u literaturi o terorizmu. Sociološki gledano, presudna je razlika između formalne organizacije i mreže. Iz perspektive političkih znanosti, osnovno obilježje mreža je njihova nehijerarhijska priroda dok velike formalne organizacije obično pokazuju barem neke hijerarhijske značajke. Mreže su po definiciji obezglavljene. Moć može biti nejednako raspoređena unutar mrežnih komponenti, ali ne postoje formalne, institucionalizirane linije zapovijedanja. Iako su „ugrađene“ i stoga nisu neovisne, mrežne komponente uživaju autonomiju u smislu da one ne primaju naređenja (Mayntz, 2004.: 8). Općenito se smatra da postoje četiri strukturna oblika terorističkih skupina, svaki s različitim razinama sigurnosti i učinkovitosti (Slika 1): konvencionalno-hijerarhijski, ćelijski, mrežni i otpor bez vodstva.

Slika 1. Razine sigurnosti i učinkovitosti strukturnih oblika terorističkih skupina

³ Posebno dojmljiv slučaj ovakve mreže je međunarodna mreža podrške šrilankanskih Oslobođilačkih tigrova Tamilskog Elama (LTTE).

Konvencionalno-hijerarhijski oblik je najučinkovitiji, ali najmanje siguran, suprotno otporu bez vodstva koji je najsigurniji, ali neučinkovit. Određene terorističke skupine imaju „nejasne granice“⁴ i vrlo ih je teško smjestiti u samo jednu strukturnu kategoriju. Ipak, u određenoj mjeri je moguće okarakterizirati te strukture i dati neke primjere kako su provedene od strane različitih skupina:⁵

Konvencionalno-hijerarhijska struktura

Primjena konvencionalno-hijerarhijske strukture osigurava organizaciju s najvećom učinkovitošću, lakoćom prijenosa informacija te omogućuje provođenje koherentne dugoročne strategije. Neki stručnjaci, međutim, smatraju da je takav sustav vrlo opasan kada se koristi protiv države, osobito u doba praćenja elektronskih medija: ako bi država infiltrirala ili na drugi način ugrozila organizaciju na višim zapovjednim razinama, cijelo tijelo bi bilo ugroženo. Isto tako, ako bi neki visoki zapovjednik bio ubijen ili zarobljen, postoji vrlo realna mogućnost raspada grupe.

Ćelijska struktura

Ćelijska struktura sadrži mrežu unutar hijerarhije. Svaka ćelija (obično se sastoji od tri do deset osoba) ima jednog člana, najčešće vođu, koji održava kontakt s vrhovnim zapovjedništvom organizacije. Često samo jedan dio tog zapovjedništva komunicira s vođom pri čemu on uglavnom nema saznanja o drugim ćelijama ili drugim članovima zapovjedništva. Ukoliko je vođa ugrožen, informacije koje je u mogućnosti pružiti izrazito su ograničene. Slično tome, ako je član ćelije ugrožen, jedine informacije koje može dati su o njegovoj ćeliji. Kako vrhovno zapovjedništvo nema kontakt s članovima ćelija, ova struktura pati od istog problema kao i konvencionalno-hijerarhijska, tj. ako je vrhovno zapovjedništvo ugroženo, cijela organizacija se može srušiti.

Mreža

Mrežna organizacijska struktura sastoji se od brojnih ćelija povezanih na različite načine. William M. Evan je definirao tri osnovna mrežna oblika organizacijske strukture (Slika 2) (Arquilla i Ronfeldt, 2001.: 7-8):

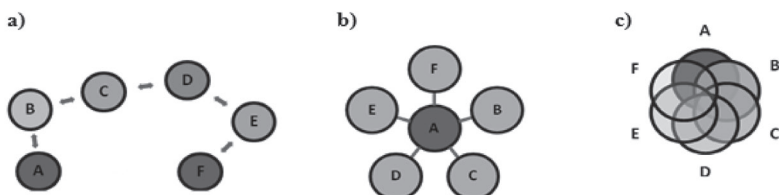
- a) *Lančana mreža* – komunikacija između krajeva mreže odvija se preko posrednika, odnosno čvorova (na primjer, krijumčarski lanac u kojemu ljudi, roba ili informacije putuju linijom koja se sastoji od odvojenih kontakata/čvorova i gdje komunikacija s jednoga na drugi kraj lanca mora proći kroz sve njegove dijelove)
- b) *Zvezdasta mreža* – komunikacija i koordinacija među sudionicima mreže

⁴ Izraz „nejasne granice“ se koristi za opisivanje onih organizacija koje prekorače navedena strukturna razgraničenja. Na primjer, Hezbollah koristi konvencionalnu hijerarhiju u Libanonu, dok na Zapadu održava mrežu.

⁵ *An Introduction To Terrorist Organisational Structures. An introduction to conventional hierarchy, cells, networks and leaderless resistance.* Dostupno na: <http://theriskyshift.com/2012/06/an-introduction-to-terrorist-organisational-structures/>

odvija se preko središnjega čvora (na primjer, organizacija kartela gdje su sudionici vezani za središte ili glavnog organizatora te preko njega moraju komunicirati i koordinirati sve svoje djelatnosti)

- c) *Svekanalna mreža* – suradnička mreža više međusobno povezanih manjih grupa (na primjer, mreža militantnih grupa)

Slika 2. Osnovni mrežni organizacijski oblici

Izvor: Arquilla, J.; Ronfeldt, D.; Zanini M. (1999.: 85).

Takve strukture proizlaze iz decentralizacije odlučivanja, dozvoljavajući inicijativu iz svake ćelije i pri tome onemogućavajući urušavanje organizacije u jednom potezu. Mrežne strukture imaju daleko veću sigurnost nego konvencionalno-hijerarhijske i ćelijske strukture, ali pate od niske učinkovitosti obzirom na poteškoće u obavještanju svih članova mreže s jasnim posljedicama za jedinstvo organizacije i stratešku koherentnost.

Otpor bez vodstva

Najsigurnija i najneučinkovitija struktura. U najčišćem obliku otpora bez vodstva ne postoji kontakt između ćelija i središnjeg zapovjedništva. Takva struktura (preciznije, nedostatak strukture) predstavlja najveće teškoće protu-terorističkim snagama dajući minimalne informacije o povezanosti organizacije i počinitelja terorističkog čina. Kao što je slučaj s mrežama, ovoj strukturalnoj formi pogoduje razvoj informacijske tehnologije. Gotovo je nemoguće znati hoće li posjetitelj internetske stranice počiniti teroristički napad pa nedostatak kontrole nad takvim akterom može biti izuzetno štetan.⁶

Svaka od terorističkih organizacija ima svoj stil izvođenja operacija, vlastiti *modus operandi* (Bilandžić, 2005.: 234). U tradicionalno hijerarhijski ustrojenim organizacijama izbor ciljeva i planova za njihovo ostvarenje definira rukovodilačka struktura koja se nalazi na najvišoj razini organizacije. Članovi organizacije imaju zadatak izvršiti operativne zadatke koji će omogućiti kvalitativno i kvantitativno ostvarenje

⁶ Ekstremističke propagande koje se mogu naći na YouTubeu nadahnule su 21-godišnju Roshonaru Choudhry da pokuša ubiti parlamentarnog zastupnika Stephena Timmsa zbog toga što je podržavao rat u Iraku. Čak i nakon što je bila osuđena, više od pet tisuća postova s propovijedima i dalje su bili dostupni na YouTubeu.

ciljeva (Bahtijarević-Šiber et al., 1991.: 46). Količina ideoloških sustava vjerovanja jača hijerarhijsko uređenje i održava postojanje hijerarhije kao legitimnog načina organiziranja društvenih odnosa (Magee i Galinsky, 2008.: 391). Osnovna razlika između suvremenih mrežnih organizacijskih oblika i tradicionalnih hijerarhijskih organizacijskih oblika je ta što se hijerarhijski oblici vrlo teško suprotstavljaju mrežnim organizacijskim oblicima. U odnosu na hijerarhijske strukture, mrežne organizacije su fleksibilnije, mobilnije, prilagođenije promjenjivim okolnostima i stabilnije tijekom napada i u vrijeme krize. No, pojedini strukturni opisi terorističkih organizacija sadrže i hijerarhijske i mrežne elemente. Zbog mogućnosti kombiniranja njihove primjene nastaju hibridni oblici. Različite metode upravljanja mogu normalno koegzistirati ili, naprotiv, neutralizirati jedna drugu i na taj način zadržati negativne učinke iz svakog čistog tipa, kao što su krutost hijerarhije i centrifugalna sila mrežne strukture (Mayntz, 2004.: 12). S obzirom na neke istaknute značajke, Al-Kaida će poslužiti kao primjer mrežnog oblika terorističke organizacije koja svoje veze održava s različitim grupama disperziranim širom svijeta.

AL-KAIDA: SUVREMENA MREŽNA TERORISTIČKA ORGANIZACIJA

Iako se naziva organizacijom, Al-Kaida je zapravo dio mnogo veće mreže. Dostupne procjene ukazuju na to da je Al-Kaida započela kao organizacija, usmjeravajući, regrutirajući i obučavajući arapske borce za borbu protiv sovjetske okupacije u Afganistanu 1980-ih. U međuvremenu je postala mreža, gotovo globalne ekspanzije, moguće s transformiranom ranom Al-Kaidom kao središnjom organizacijom (Mayntz, 2004.: 10). Prerasla je u snagu koja želi stvoriti panislamsku državu i radi na svrgavanju ili potkopavanju zapadnih i ostalih „neislamskih“ interesa (Pettiford i Harding, 2005.: 56).

Al-Kaida je teroristička organizacija koja ima sve elemente neophodne za postojanje terorističke organizacije (Long, 1990.: 1-28). Strukturirana je po funkcionalnim i teritorijalnim načelima. To znači da ima tijela zadužena za vojna pitanja, tijela za politička pitanja, informiranje, planiranje i pripremu operacija, obavještajna i sigurnosna djelovanja, tijela za logistiku, tijela zadužena za izobrazbu, financiranje te tijela za tehniku (Slika 3). Teritorijalne postrojbe ustrojene su od razine ćelije do brigade. Operacije gotovo uvijek izvode manje operativne postrojbe (ćelije) ili pojedinci, bombaši samoubojice, tzv. šehidi (*shahid*). Al-Kaida je povezana sa svojim ograncima i nizom drugih islamističkih terorističkih organizacija.⁷ Pridruženim terorističkim organizacijama, ograncima i neformalnim mrežama Al-Kaida je krovna organizacija te im uz vodstvo pruža i logističku podršku za izvođenje akcija (izobrazba, oružje, novac), a one same uživaju veliku autonomiju djelovanja (Bilandžić,

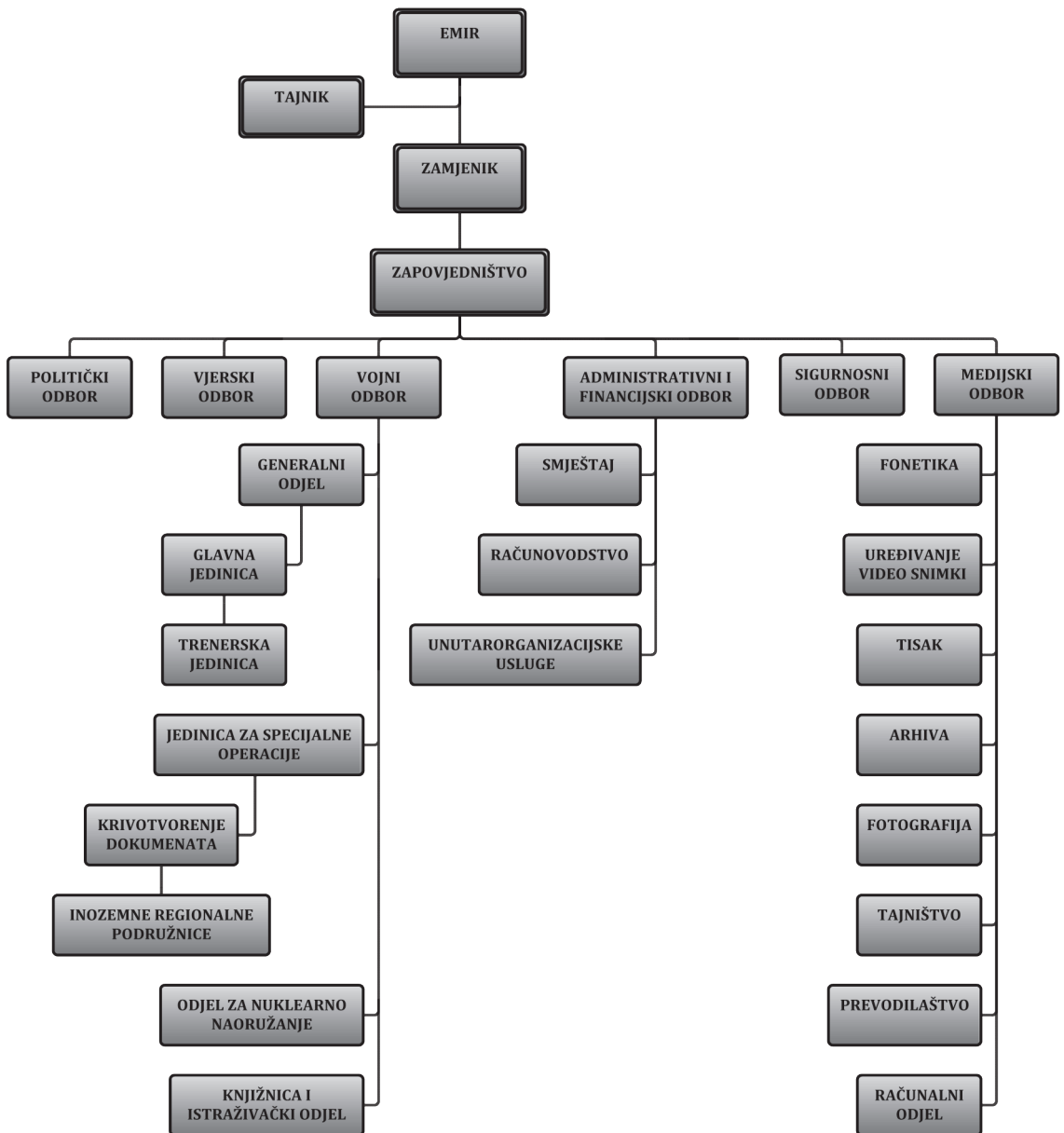
⁷ Blisko surađuje s, primjerice, egipatskom Islamskom grupom (*al-Gama'at al-Islamiyya*), alžirskom Salafističkom grupom za propovijed i borbu (*el-Jama'a es-salafiyya li Da'wa wal Qital*), uzbekistanskim Islamističkim pokretom (*Harakat al Islamiyyah Uzbekistan*) i indonezijskom Islamističkom organizacijom (*Jemaah Islamiyah*).

2010.: 119-120). Al-Kaidom upravlja emir⁸ u suradnji sa Savjetodavnim/Vrhovnim vijećem (*Shura Council*) koje čini dvadesetak čelnika Al-Kaide. Emir, ili vrhovni vođa, ima izravnu odgovornost nad svim Al-Kaidinim aktivnostima. On je vjerski, operativni i logistički autoritet. Uključen je u operativno, strateško, taktičko, logističko i organizacijsko planiranje, odobrava godišnji plan rada, godišnji proračun te je zadužen da ih mijenja u skladu s razvojem. Zamjenikove karakteristike nalikuju onima vođe. Njegove dužnosti ovise o tome što mu vođa povjerava. Tajnik, kojeg imenuje emir, odgovoran je za obavljanje tajničkih poslova kao što su organiziranje sastanaka, vanjskih odnosa i rasporeda rada emira. Zapovjedništvo (*Majlis Al Shura*) je najviše tijelo za donošenje odluka. Sastoji se od 7 do 10 članova, a bira se svake dvije godine i okuplja dva puta mjesečno. Nominirani od emira, dužnosti članova zapovjedništva su, u suradnji s emirom, planirati i nadgledati sve aspekte organizacijskih aktivnosti, odobravati propise i politiku i birati članove različitih odbora (Gunaratna i Oreg, 2010.: 1054-1056). Navedena jezgra skupine izgrađena je na bliskim osobnim odnosima. Njezini članovi su pod onim što bi se moglo nazvati „pozitivna kontrola“ – duge veze i slični načini razmišljanja čine „kontrolu“ bezazlenom, ali postoje različite uloge i položaji (strukturni, financijski, duhovni) koji određuju ovlasti i čine jezgru skupine hijerarhijom (*DSSI*, 2001.: 8).

Vojni odbor je tijelo odgovorno za različite aspekte poslovanja i vojna djelovanja organizacije, kao što je mentalna i fizička priprema za borbu mudžahedina i njihova vojna obuka, razvoj borbenih vještina, vojnih tehničkih vještina i razvoj programa i procedura za stvaranje disciplinirane vojske temeljene na proučavanju Kurana. Vojni odbor se sastoji od četiri različita dijela: generalni odjel, jedinica za specijalne operacije, odjel za nuklearno naoružanje te knjižnica i istraživački odjel. Generalni odjel odgovoran je za različite aspekte gerilskog rata koji se odvija unutar Afganistana i afganistansko-pakistanske granice. Unutar njega smještene su glavna jedinica odgovorna za napade (podijeljena u skladu s različitim zemljopisnim dijelovima koji čine borbenu zonu) te trenerska jedinica odgovorna za obuku boraca. Jedinica za specijalne operacije, odgovorna za „vanjske“ operacije (zona izvan Afganistana i afganistansko-pakistanske granice) i sve aspekte (operativne i logističke) koji ih podupiru, djeluje preko različitih regionalnih podružnica diljem svijeta. Njezin poseban odjel je dokumentacijska jedinica čiji su djelatnici zaduženi za krivotvorenje isprava za Al-Kaidine aktiviste.⁹ Dužnosti i odgovornosti odjela za nuklearno naoružanje te knjižnice i istraživačkog odjela, iako važnih za funkcioniranje vojnog odbora, nisu poznati (Gunaratna i Oreg, 2010.: 1058-1062). Politički odbor, odgovoran za širenje političke svijesti, surađuje s džihadističkim pokretom te priprema kvalificirani po-

⁸ Osnivač i neosporni emir Al-Kaide bio je, do svoje smrti, Osama bin Laden. Posljednjih nekoliko godina bilo je naznaka smanjenja bin Ladenove dominacije i njegovog položaja unutar organizacije. Brojna neslužbena izvješća govorila su o zdravstvenom stanju Osame bin Ladena prema kojima je on navodno patio od dijabetesa i teške bubrežne bolesti. Svojedobno je gotovo u potpunosti nestao iz medija. Tijekom posljednjih godina života načinio je nekoliko audiosnimki, ali samo jedan videoperformans u odnosu na brojne nastupe (audio i video) ranijih godina.

⁹ Ovu jedinicu uglavnom čine Al-Kaidini aktivisti s afričkog područja.

Slika 3. Organizacijska struktura Al-Kaide

Izvor: Gunaratna, R.; Oreg, A. (2010.: 1055).

litički kadar za političke aktivnosti u okviru opće aktivnosti organizacije i sukladno šerijatskom zakonu. Medijski (informacijski) odbor svoju aktivnost fokusira na širenje džihadističke ideologije među muslimanskim stanovništvom u suradnji s drugim povezanim skupinama koje posjeduju sličnu ideologiju (uključujući i talibanski pokret). Odbor sadrži poseban računalni odjel i nekoliko podjedinica, kao što su jedinica zadužena za uređivanje videa, fotografija i prijevoda te tajništvo, tisak i arhivu. Upravni i financijski odbor provodi različite administrativne funkcije za sve članove organizacije i njihove obitelji. Odbor je odgovoran za stvaranje financijske politike organizacije i njezinu provedbu. Unutar njega smjestile su se tri podjedinice: smještajna jedinica odgovorna za doček gostiju u zračnim lukama i pružanje usluga smještaja, računovodstvo odgovorno za prijenos sredstava te unutarorganizacijske usluge odgovorne za pružanje potrebnih usluga za dobrobit članova organizacije i njihovih obitelji.¹⁰ Sigurnosni odbor je zadužen za pružanje osobnih sigurnosnih usluga svojim visokim čelnicima, sprječavajući curenje informacija i provođenje protuobavještajnih aktivnosti. Posebna sigurnosna komora je odgovorna za nadzor, klasifikaciju i prikupljanje informacija o svakoj osobi koja se želi pridružiti organizaciji. Vjerski (pravni) odbor Al-Kaide odgovoran je za recenzije islamskog prava i odlučuje je li djelovanje u skladu sa zakonom (Gunaratna i Oreg, 2010.: 1062-1064).

Al-Kaidina jezgra (vodstvo), topološki se može promatrati kao prsten ili lanac mreža u kojem svaki čvor upravlja svojom zasebnom hijerarhijom. Mreže djeluju tako da im njihove pod-mreže pružaju informacije i druge oblike potpore (model „svi za jednog“), dok temeljna skupina procjenjuje vjerodostojnost, donosi odluke i usmjerava (model „jedan za sve“). Svaki član jezgre tvori drugi čvor i sustav krakova. Krakovi vode do strukturnih ćelija pod nadzorom člana osnovne skupine, a vjerojatno i do drugih operativnih skupina koje uživaju podršku sjedišta (*DSSI*, 2001.: 9). Takva mreža prikazuje neke od glavnih obilježja segmentirane policentrične ideološki integrirane mreže (SPIN struktura) – jedne od najnaprednijih vrsta mreže do sada opisane.¹¹ Segmentirana priroda SPIN strukture znači da je sačinjena od mnogo stanica, dok njezin policentrični karakter znači da mu nedostaje jedinstveno središnje vodstvo umjesto čega posjeduje nekoliko vođa i središnje čvorove. Njegova mrežna struktura ukazuje na to da su njezini različiti dijelovi, vođe i središnji čvorovi integrirani u mrežu pomoću strukturnih, ideoloških i osobnih veza. Al-Kaida, međutim, pokazuje i određene elemente hijerarhije. Na primjer, ona ima vođe, čak i ako oni nisu nužno vođe u klasičnom smislu te riječi. Takav hibridni oblik omogućuje mrežnim i hijerarhijskim elementima da pojačaju svoje komparativne prednosti ili porade na slabostima. Međutim, čak i hibridni oblik ne može objasniti kako autonomne ćelije uspijevaju djelovati na učinkovit i naizgled koordinirani način u skladu s općim strateškim smjernicama koje oblikuju vođe i ideolozi pokreta. Među ostalim karakteristikama koje se ne uklapaju sasvim u mrežni ili hijerarhijski oblik

¹⁰ Primjerice, njegovanje bolesnih članova, školovanje, iznajmljivanje nekretnina, osiguravanje vode i struje.

¹¹ Pojam SPIN strukture formulirali su ranih 1970-ih antropolog Luther Gerlach i sociologinja Virginia Hine na temelju svojih istraživanja civilnog prava skupina i društvenih pokreta u Sjedinjenim Američkim Državama 1960-ih i ranih 1970-ih.

je i neformalna narav horizontalnih veza između različitih jedinica koje djeluju na istoj razini i vertikalnih veza između različitih razina (Stepanova, 2008.: 133-142). Al-Kaidin pristup, koji se razlikuje od ranijih terorističkih organizacija, može biti vrlo održiv. Čelije su prekomjerne i raspodijeljene, pa ih je teško razotkriti. One su koordinirane i ne prakticiraju isključivo zapovijedanje i kontrolu. Takva autonomija i lokalna kontrola čini ih fleksibilnijima, i poboljšava sigurnost.¹²

Sve donedavno držalo se da Al-Kaida djeluje s tek malog broja lokacija, poput Afganistana, Sudana ili Jemena, no mreža je prisutna u gotovo cijeloj Europi pa i šire (Pettiford i Harding, 2005.: 57). Američki dužnosnici vjeruju da su Al-Kaidine čelije i suradnici smješteni u više od 70 zemalja. Zbog ovakve disperzije točan broj pripadnika Al-Kaide još uvijek nije poznat. Prema nekim procjenama Al-Kaida ima 6-7 milijuna sljedbenika, od kojih je njih oko 120.000 spremno uzeti oružje u ruke, dok ih je oko 70.000 prošlo vojnu izobrazbu (Bilandžić, 2008.: 38). Organizacija posebnu pažnju posvećuje novačenju i izobrazbi kadrova pri čemu se odabiru najpogodnije osobe, odnosno oni kod kojih je inicijalno detektirana spremnost i posvećenost umiranju za globalni džihad. Mentalna i vjerska indoktrinacija smatraju se najvažnijim aspektom izobrazbe. Osnovna izobrazba uključuje osposobljavanje za uporabu lakog oružja (pištolji, puške, bacači raketa itd.) nakon čega polaznici izabiru jedan od smjerova napredne izobrazbe: izobrazba za ratište i izobrazba za civilno ratovanje. Od ukupnog broja ljudi koji prođu kompletnu izobrazbu samo ih nekoliko tisuća i postane stvarnim članovima organizacije. Složenost postupka ulaska je uvjetovala da radikalni islamisti diljem svijeta ulazak u Al-Kaidu smatraju posebnom čašću (Gunnaratna, 2002.: 8). U posljednjih nekoliko godina internet je postao ključno sredstvo indoktrinacije i osposobljavanja potencijalnih terorista. Ekstremističke internetske stranice imaju za cilj zaposliti i radikalizirati pojedince putem videa i ideoloških izjava. Takve stranice koje djeluju kao „virtualni kamp za obuku“ pružaju i detaljne savjete i upute o tome kako se pripremiti i planirati napade.¹³ Od sredine 2000-ih, informacijske usluge povezane s transnacionalnim nasilnim islamističkim pokretom kvalitativno su unaprijedile i intenzivirale svoje aktivnosti,¹⁴ a *on-line* rasprava i promocija postali su glavno sredstvo za ideološko-strateško ujedinjenje radikalnim islamističkim „internetskim učenjacima“¹⁵ (Stepanova, 2008.: 143).

¹² Clandestinecellsystem. Dostupno na: http://en.wikipedia.org/wiki/Clandestine_cell_system#cite_ref-Sleepers_12-0

¹³ *Terrorist Training and Indoctrination*. Dostupno na: <https://www.mi5.gov.uk/output/terrorist-training.html>

¹⁴ Neki od davatelja usluga su *Al-Fajr Media Center*, *the Al-Sahab Foundation for Islamic Media Publication* (Al-Kaidi pripojena medijska kuća), *Global Islamic Media Front* te nekoliko osobnih internetskih stranica vodećih radikalnih islamskih klerika i ideologa pokreta i povezanih internetskih blogova i foruma.

¹⁵ Kuvajćanin Hamed bin Abdallah al-Ali je u siječnju 2007. objavio Zavjet Vrhovnog vijeća džihadističkih grupa. Objavljeno na: http://www.h-alali.net/m_open.php?id=991da3aef492-1029-a701-0010dc91cf69 (na arapskom jeziku)

Ciljeve Al-Kaide moguće je sumirati analizom četiriju fetvi¹⁶ (1992., 1996., 1998. i 2001.) kojima je Osama bin Laden¹⁷ pozvao na sveti rat: ujedinjenje muslimanskog svijeta u borbi protiv Sjedinjenih Američkih Država i njihovih saveznika, rušenje sekularnih i prozapadnih režima u muslimanskim državama na Bliskom istoku te stvaranje panislamističkog kalifata.¹⁸ Način ostvarenja tih ciljeva i operativne realizacije svetog rata definiran je u „Al-Kaidinom Priručniku za izobrazbu“ (*Al Qaeda Training Manual*)¹⁹ (Bilandžić, 2008.: 38-39). Rješenje problema organizacija vidi u iskorjenjivanju zapadnih utjecaja iz muslimanskog svijeta, smjeni postojeće vlade s nadnacionalnim kalifatom te nametanju strogog i isključivog oblika vlasti temeljenog na njihovom tumačenju sunitskog islama. Razmatranje buduće uloge Al-Kaide kreće se u ekstremima. Mnogi stručnjaci procjenjuju da će rat protiv Al-Kaide biti dugotrajan rat (*long war*) dok drugi iznose stajalište da je „današnja Al-Kaida za terorističke standarde ostarjela organizacija koja pritom trpi posljedice niza strateških promašaja, nemogućnosti ostvarenja strateških ciljeva i nedostataka na strateškoj razini“ (navedeno u Bilandžić, 2010.: 58). Nakon 2001. godine Al-Kaida je diljem svijeta, (bez djelovanja u Afganistanu i Iraku), u prosjeku izvela pet puta više terorističkih udara godišnje nego u razdoblju do 2001. Procjene stručnjaka u pogledu buduće opasnosti za međunarodnu sigurnost su različite. Za jedne organizacija je veći izazov međunarodnoj sigurnosti nego je to bila ikada ranije, dok drugi smatraju da su operativne sposobnosti Al-Kaide u opadanju (Gerges, 2011.).

¹⁶ Fetva je formalni pravorijek o pitanjima islamskog prava, uputa o rješenju nekog problema utemeljena na šerijatskom pravu.

¹⁷ Osama bin Laden rođen je 1957. u Rijadu, Saudijska Arabija, kao sedamnaesto od 52 djece. Njegov otac doselio je iz Jemena u S. Arabiju 1930-ih godina. Tamo je stekao bogatstvo postavši jedan od najvećih građevinskih magnata te vlasnik jedne od najvećih industrijskih i finansijskih korporacija na Bliskom istoku. Stečeni ugled i bogatstvo omogućili su mu ne samo bliske odnose sa saudijskom kraljevskom obitelji već i s nizom značajnih osoba diljem islamskog svijeta. Od svih članova obitelji jedino je Osama bin Laden posvećen radikalnom islamističkom pokretu – džihadu. Osama bin Laden je na sveučilištima u Medini i Jeddahu završio studije menadžmenta te javne uprave.

¹⁸ Kalifat je islamski oblik vlasti temeljen na „izravnoj Božjoj vladavini“ koji ujedinjuje sve muslimane. Osmansko Carstvo se smatra „posljednjim kalifatom“.

¹⁹ U prvom dijelu Priručnika naznačeni su ciljevi vojne organizacije. U drugom se navode karakteristike i kvalifikacije potrebne za pripadnost organizaciji koje uključuju predanost islamu i ideologiji organizacije, požrtvovnost, pokoravanje i poslušnost, sposobnost čuvanja tajni, zdravstvenu sposobnost, strpljenje, mirnoću, inteligenciju, intuiciju, sposobnost zapažanja i analiziranja te spremnost za djelovanje. U narednim poglavljima detaljno se opisuje priprema za izvođenje terorističkih akcija, planiranje i način izvršenja terorističkih akcija.

UMREŽAVANJE TERORIZMA U INFORMACIJSKOM DOBU

Informacijska revolucija, koja je dobila zamah u drugoj polovici 20. stoljeća, utječe na sve sfere globalne zajednice te potiče njihovu transformaciju. Upravo ona pogoduje nastajanju i jačanju mrežnih oblika organizacije o čemu svjedoče brojni pokazatelji:

- sve veći broj terorističkih organizacija prihvaća mrežne oblike organizacije te se pritom sve više koristi informacijskom tehnologijom,
- terorističke organizacije (one koje su osnovane 80-ih i 90-ih godina 20. stoljeća) umreženije su od terorističkih organizacija s duljom tradicijom,
- između stupnja aktivnosti terorističke organizacije i stupnja prihvatanja mrežnoga oblika organizacije postoji pozitivna korelacija (u prilog toj tvrdnji Michele Zanini i Sean J. A. Edwards navode novije i manje hijerarhijski organizirane terorističke organizacije kao što su Hamas, Palestinski islamski džihad, Hezbollah i Al-Kaida, koje su ujedno postale i najaktivnijim terorističkim organizacijama),
- vjerojatnost da će se informacijska tehnologija koristiti kao organizacijska potpora i kao napadačko oružje pri ratovanju približno je jednaka,
- velika je vjerojatnost da su novoregrutirani pripadnici terorističkih organizacija kvalitetno osposobljeni za korištenje informacijske tehnologije što implicira da će terorističke organizacije u budućnosti biti umreženije te da će se više koristiti računalnom tehnologijom nego što to čine danas (Lesser et al., 1999.: 67).

Osim što omogućuje evoluciju prema mrežnim organizacijskim oblicima, informacijska tehnologija doprinosi vođenju mrežnog ratovanja,²⁰ služi kao oružje te kao potpora u vođenju i koordiniranju aktivnosti terorističkih organizacija. Terorističke organizacije se koriste internetom zbog njegove sveprisutnosti i anonimnosti, za potrebe propagande, regrutiranja, indoktrinacije, prikupljanje sredstava i vođenje psihološkoga rata (Howard, 2004.: 289). Stoga danas sve više govorimo o „e-jihadu” i „google teroristima” (Perešin, 2007.: 97). Anonimnost osigurana na računalima u internet-barovima i računalnim servisima omogućuje interakciju kriminalnih skupina iz različitih dijelova svijeta. S obzirom na nepoznavanje identiteta onih koji koriste računala i stalno mijenjanje *on-line* adrese, poruke nije moguće pratiti, a još teže dekodirati. U kontekstu informacijskog terorizma, u društvu „trećeg vala”²¹ informacijska tehnologija može biti cilj napada ili oruđe/oružje u većoj operaciji. U prvom slučaju teroristička organizacija poduzima sabotaze, elektroničke²² ili fizič-

²⁰ Koncept mrežnoga ratovanja odnosi se na društveni sukob u kojemu se sudionici sukoba koriste mrežnim oblicima organizacije te odgovarajućim doktrinama, strategijama i tehnologijama informacijskoga doba.

²¹ Za poduzimanje fizičkoga nasilja terorističke se organizacije koriste tehnologijom „drugog vala”, dok se informacijski napadi ubrajaju u paradigmu „trećeg vala”.

²² Elektronička ili *cyber* sabotaza podrazumijeva ometanje funkcioniranja i/ili uništavanje informacijske infrastrukture koju poduzimaju pripadnici terorističkih organizacija koji su

ke, sa svrhom uništavanja ili ometanja/prekidanja funkcioniranja informacijskoga sustava i pripadajuće informacijske infrastrukture (napajanje, komunikacija i dr.), dok u drugom pokušava manipulirati informacijskim sustavom i/ili iskoristiti njegove slabosti mijenjajući ili otuđujući podatke, ili će pokušati „natjerati“ sustav na izvođenje funkcije/akcije za koju nije namijenjen (Perešin, 2007.: 106). U tablici 1 koja prikazuje moguće varijante odabira sredstva napada i cilja napada (usporedba fizičkog i digitalnog), ćelija a) se odnosi na tradicionalni terorizam, dok se ćelije b), c) i d) odnose na informacijski terorizam. No, „pravi“ informacijski terorizam odnosi se samo na ćeliju d).

Tablica 1. Moguće varijante odabira sredstva napada i cilja napada terorističke organizacije

		CILJ	
		FIZIČKI	DIGITALNI
SREDSTVO	FIZIČKO	a) konvencionalni terorizam, podmetanje eksplozivne naprave u Oklahoma Cityju	b) napad IRA-e na financijsku četvrt Londona, Square Mila 4. listopada 1992.
	DIGITALNO	c) izmišljeni scenarij, radio smetnje kao uzrok pada zrakoplova	d) trojanski konj u javnoj digitalnoj mreži

Izvor: Devost, M. G.; Houghton, B. K.; Pollard, N. A. (1996.: 11).

Brojni stručnjaci iz područja terorizma u svojim radovima navode da će terorizam postati još opasnijim i smrtonosnijim, no s gledišta mrežnoga ratovanja umrežene terorističke organizacije mogle bi sve češće odabirati aktivnosti usmjerene na ometanje funkcioniranja, odnosno poduzimanje nesmrtonosnih aktivnosti s obzirom na to da ranjiva informacijska infrastruktura omogućuje velik odabir ciljeva (Perešin, 2007.: 107). Evolucija terorizma prema mrežnom ratovanju stvorit će dodatne poteškoće antiterorističkim aktivnostima i djelovanjima. Oružje postaje nekonvencionalno, jer je dio informatičke tehnologije koja omogućuje spletkarenje, financiranje pa čak i izvršavanje ozbiljnog zločina (Shelley, 2003.: 306-311). Dokle god je tome tako, koordinacija između građana, privatnih korporacija, država i multinacionalnih organizacija bit će ključna komponenta u rješavanju *cyber* kriminala koji pogoduje organiziranom kriminalu i terorizmu.

savladali, odnosno naučili vještine *cyber* terorizma ili neprijateljski nastrojeni pojedinci koje su privukle ili angažirale terorističke organizacije.

ZAKLJUČAK: BUDUĆNOST TERORIZMA

Terorizam je nesumnjivo jedna od najistaknutijih političko-sigurnosnih značajki suvremenog svijeta. To je fenomen koji se generira iz političkog područja. Kao spoj politike i nasilja terorizam ima tri temeljna elementa: uzroke koji dovode do političkog nasilja koje prerasta u terorizam, terorističke akte koje najčešće izvode terorističke organizacije, (ali nerijetko i države), te protuterorističku politiku, odnosno, protuterorističko djelovanje. Posljednjih nekoliko godina svjedočimo novoj transformaciji terorizma. Suvremeni terorizam je evoluirao, kako organizacijski, tako i u svojim drugim aspektima. Ni kontrast između mreže i hijerarhije niti razlike između neformalnih decentraliziranih mreža i formalne organizacije nemaju stroge dihotomije. Većina njih su mješovite, hibridne strukture (Cvrtila i Perešin, 2009.: 137). Dokle god je prisutan problem određenja precizne definicije terorizma koju bi priznale sve zemlje svijeta, bez koje se protiv njega ne može voditi uspješna internacionalna borba, ne može se zahtijevati ni odgovornost država koje ga podupiru niti se mogu donijeti potrebni međunarodni sporazumi čije je nepostojanje dosad dovelo do brojnih otežavajućih okolnosti (Perešin, 2007.: 95). Jedno je sigurno, zajedničko gotovo svim definicijama jest da je u osnovi terorizma primjena terora odnosno nasilja kao sredstva za ostvarenje političkih ciljeva. Nema terorizma bez terora, no svaki teror, svako nasilje, ne označava i terorizam. Da bi određeni fenomen bio terorizam, akt terora, akt nasilja mora imati politički cilj. Terorizam je pojava koja ide „ruku pod ruku“ s pobunama ili organiziranim kriminalom. Oboje su još uvijek živi društveni problemi i, nažalost, postiže se vrlo malo u pokušajima njihovog suzbijanja. Oružane organizacije, primjerice, ovisne su o potpori zajednice čije interese žele predstavljati. Na taj način omogućavaju si skrovišta, teritorije za vojne obuke, nove regrute, pristup resursima i informacijama (posebno o suradnicima ili špijunima) te drugu praktičnu i intelektualnu pomoć (Tosini, 2009.: 78). S druge strane, organizacije pružaju poticaje društvenim akterima za sudjelovanje u njima. Ono što dobivaju za uzvrat je doprinos koji postaje poticaj drugima. Iz toga se nameće zaključak da je „organizacija održiva i preživljava onoliko dugo koliko je ravnoteža između poticaja i doprinosa pozitivna“ (navedeno u Pfeffer, 1997.: 8). Ignoriranje pravde, objektivne istine, tolerancije i kooperativne intersubjektivne komunikacije pristanak je na isključivost i sukob, na stabilnu ravnotežu terorizama.²³ S obzirom na prisutnost političkih, ekonomskih i socijalnih nejednakosti i nepravdi te postojanje pojedinaca i skupina koji u pokušaju otklanjanja takvog stanja tendiraju uporabi nasilja, možemo očekivati da će se terorizam i dalje koristiti za ostvarenje i unaprjeđenje željenih ciljeva. Stoga je ovaj rad motiviran činjenicom da terorizam predstavlja prijetnju temeljnim načelima međunarodnog poretka, zajedničkim vrijednostima slobode, mira, demokracije, ljudskih prava, pravde i sigurnosti. Terorizam je globalni problem koji uglavnom pogađa sve, od pojedinca do države. Zbog toga se međunarodna zajednica mora odlučno suprotstaviti terorizmu.

²³ Ravnoteža je stabilna samo kad niti jedna strana, nakon što napadne prva, ne može uništiti mogućnost druge strane da uzvratit udarac.

LITERATURA

Osnovna literatura

- Arquilla, John; Ronfeldt, David (2001.) *Networks and Netwars: The Future of Terror, Crime, and Militancy*. Santa Monica, CA: RAND.
- Bahtijarević-Šiber, Fikreta et al. (1991.) *Organizacijska teorija*. Zagreb: Informator.
- Bell, J. Bowyer (1976.) *On Revolt: Strategies of National Liberation*. Cambridge: Harvard University Press.
- Bell, J. Bowyer (2000.) *The IRA, 1968-2000*. London: Frank Cass.
- Bilandžić, Mirko (2005.) *Sjeverna Irska između rata i mira*. Zagreb: Golden marketing-Tehnička knjiga.
- Bilandžić, Mirko (2010.) *Sjeme zla: Elementi sociologije terorizma*. Zagreb: Plejada, Synopsis.
- Frese, Erich (1980.) *Grundlagen Der Organisation: Die Organisationsstruktur Der Unternehmung*. Wiesbaden: GablerVerlag.
- Gunaratna, Rohan (2002.) *Inside Al Qaeda: Global Network of Terror*. New York: Columbia University Press.
- Howard, Russell (2004.) *Terrorism and Counterterrorism*. Connecticut: The McGraw-Hill/Dushkin.
- Lesser, Ian O. et al. (1999.) *Countering the New Terrorism*. Santa Monica, CA: RAND.
- Long, David E. (1990.) *The Anatomy of Terrorism*. New York: The Free Press.
- O'Brien, Brendan (1995.) *The Long War: The IRA & Sinn Fein from Armed Struggle to Peace Talks*. Dublin: The O'Brien Press.
- Pettiford, Lloyd; Harding, David (2005.) *Terorizam: novi svjetski rat*. Zagreb: Mozaik knjiga.
- Pfeffer, Jeffrey (1997.) *New Directions for Organization Theory. Problems and Prospects*. New York: Oxford University Press.
- Schmid, Alex P.; Jongman, Albert J. et al. (1988.) *Political terrorism: a new guide to actors, authors, concepts, data bases, theories, and literature*. Amsterdam & New York, North Holland: Transaction Books.
- Stepanova, Ekaterina (2008.) *Terrorism in Asymmetrical Conflict: Ideological and Structural Aspects*. New York: Oxford University Press.

Znanstveni i stručni članci

- Bilandžić, Mirko (2008.) „Al-Kaida: nastanak, struktura i strategija“ *Polemos* 11(1): 33-47.
- Crenshaw, Martha (1985.) „An Organizational Approach to the Analysis of Political Terrorism“ *Orbis* 29(3): 465-489.

- Cvrtila, Vlatko; Perešin, Anita (2009.) „The Transformation of Terrorism and New Strategies“ *Politička misao* 46(5): 121-139.
- Devost, Matthew G.; Houghton, Brian K.; Pollard, Neal A. (1996.) „Information Terrorism: Can You Trust Your Toaster?“ Terrorism Research Center: National Defense University; travanj. Dostupno na URL <http://www.devost.net/papers/suntzu.pdf>(učitano 20. rujna 2012.)
- Fioretti, Guido; Visser, Bauke (2004.) „A cognitive interpretation of organizational complexity“ *E:CO* 6(1-2): 11-23.
- Gerges, A. Fawaz (2011.) *The Rise and Fall of Al Qaeda*. New York/Oxford: Oxford University Press.
- Gunaratna, Rohan; Oreg, Aviv (2010.) „Al Qaeda’s Organizational Structure and its Evolution“ *Studies in Conflict & Terrorism* 33: 1043–1078.
- Krebs, Valdis E. (2002.) „Mapping Networks of Terrorist Cells“ *Connections* 24(3): 43-52.
- Magee, Joe C.; Galinsky, Adam D. (2008.) „Social Hierarchy. The Self-Reinforcing Nature of Power and Status“ *Academy of Management Annals* 2: 351-398.
- Mayntz, Renate (2004.) „Organizational Forms of Terrorism. Hierarchy, Network, or a Type sui generis?“ Max Planck Institute for the Study of Societies Cologne (MPIfG), Discussion Paper no. 04/4; svibanj. Dostupno na URL http://www.mpi-fg-koeln.mpg.de/pu/mpifg_dp/dp04-4.pdf(učitano 5. srpnja 2012.)
- Perešin, Anita (2007.) „Paradigma ‘novoga’ terorizma informacijskoga doba“ *Politička misao* 44(2): 93-112.
- Shelley, Louise I. (2003.) „Organized Crime, Terrorism and Cybercrime“ *Computer Crime Research Center*; 27. rujna. Dostupno na URL http://www.crime-research.org/library/Terrorism_Cybercrime.pdf (učitano 23. siječnja 2012.)
- Tosini, Domenico (2009.) „A Sociological Understanding of Suicide Attacks“ *Theory, Culture & Society* 26(4): 67-96.

Linkovi

- An Introduction To Terrorist Organisational Structures. An introduction to conventional hierarchy, cells, networks and leaderless resistance, <http://theriskyshift.com/2012/06/an-introduction-to-terrorist-organisational-structures/> (učitano: 5. srpnja 2012.)
- Clandestine cell system, http://en.wikipedia.org/wiki/Clandestine_cell_system#cite_ref-Sleepers_12-0 (učitano: 24. svibnja 2012.)
- Terrorist Training and Indoctrination, <https://www.mi5.gov.uk/output/terrorist-training.html>(učitano: 24. svibnja 2012.)

ORGANIZATIONAL FORMS OF MODERN TERRORIST ORGANIZATION

Ivona Pastor Periša

Summary

Categories of "hierarchy" and "network" has a key role in the literature about terrorism. They are fundamental categories of organizational theory. For terrorist organizations, the addition of network elements to fundamentally hierarchical structure is considered to be essential to maintaining operational efficiency confronted with permanent threats and repression. This leads to the emergence of hybrid forms that enables network and hierarchical elements to intensify their relative advantages and weaknesses. These elements are evident in all aspects of certain organization (decision-making process, structure, ideology, indoctrination, and values of the organization, motivation, attitudes, beliefs and training of terrorists). Parallel with the structural elements of the organization, there are changes in the character of the conflict. It is increasingly dependent of information and communication capabilities, and a decisive factor in resolving conflict becomes knowledge or possession of the needed information. The biggest problem is the lack of a generally accepted definition of terrorism and the different and often opposite standpoints of the world famous experts, governments, international organizations and institutions, leaders of countries involved in the terrorism, as well as a prominent leaders of the terrorist organizations. Today, because of the need for international recognition that encourages transnational terrorist activities, with escalation of very destructive and spectacular violence, terrorism represents one of the greatest global security problems.

Keywords: terrorism, organization, network, hierarchy, Al Qaeda

